

відтермінування сплати мита на імпорتنі матеріали, стимулювання експорту, пом'якшення оподаткування доходів від експорту, відшкодування мита є основними методами стимулювання інвестиційної діяльності в галузях АПК.

Аннотація. Установлено напрямлення і джерела фінансування інвестиційної діяльності підприємств. Обґрунтовано напрямлення підвищення економічної ефективності вкладення інвестицій в сільськогосподарські підприємства.

Summary The economic essence of the investment was determined and their classification were examined, the investment activity and its development in Ukraine were characterized, the investment attractiveness of the agricultural enterprises in the region was determined.

Література

1. Коденська М.Ю. Розвиток аграрно-промислового виробництва та концептуальні засади його інвестування Формування та розвиток аграрного ринку: Матеріали Шостих річних зборів Всеукраїнського конгр. Вчен. Економістів-аграрників, Київ 16-17 січня 2004 р./ Редкол.: П.Т. Саблук та ін.— К. ННЦ ІАЕ, 2004. -586с.
2. Про державне прогнозування та розроблення економічного і соціального розвитку України [Електронний ресурс]: закон України від 23 березня 2000 р. № 1602-III // Картотека законодавства України. — 2006. — № 5. — 1 електр. опт. диск (CD-ROM). — Сист. вимоги: Windows 95/98/NT/XP/2000. — Назва з контейнера.
3. Прокопьев Г. Методология инновационного проектирования в АПК / Г. Прокопьев // АПК: экономика, управление. — 2008. — №5. — С. 24—28.
4. Руснак П.П. Чередниченко О.О. Активізація інноваційної діяльності в агропромисловому виробництві / П.П. Руснак, О.О. Чередниченко // Економіка АПК, 2007- №3- с.11

УДК 631.162

Загорєєва О.Ю., асистент,
ТДАТУ

ОРГАНІЗАЦІЯ КОНТРОЛЮ ЗА СПЛАТОЮ ПЕНСІЙНОГО ЗБОРУ ПЛАТНИКАМИ В ПЕНСІЙНИХ ФОНДАХ

Анотація. У статті досліджуються основні напрямки та проблеми внутрішнього та зовнішнього контролю за сплатою пенсійного збору платниками в Пенсійних фондах, які впливають на рівень пенсійного забезпечення та потребують вирішення

Постановка проблеми. Установи Пенсійного Фонду України є контролюючими органами стосовно внесків до фонду, які мають право здійснювати перевірки своєчасності, достовірності, повноти нарахування та сплати збору на обов'язкове державне пенсійне страхування і інших платежів. В умовах ринкової економіки для розвитку підприємництва необхідно вдосконалення контрольних процесів. Прийняття управлінських рішень

вимагає достовірної та неупередженої інформації про господарюючий об'єкт, отримати яку можна лише при наявності раціонально побудованої системи контролю.

Аналіз основних досліджень та публікацій. У науковій літературі, присвяченій питанню контролю за сплатою пенсійного збору платниками досліджувались багатьма зарубіжними і вітчизняними вченими. Основні теоретичні засади організації контролю та пошук шляхів виходу з кризи викладені в працях учених та фахівців: Кірейцева Г.Г., Кужельного М.В., Валуєва Б.І., Горлова Л.П., Муравська В.В., Білуха М.Т., Крамаровський Л. М., Суйц В.П., Шеремет А.Д.

Незважаючи на це багато організаційно-економічних та науково-технічних питань цієї теми потребують подальшого дослідження. Досі залишаються не розв'язаними проблеми, пов'язані зі становищем і розвитком теоретичних основ функціонування механізму контролю загальнообов'язкового державного пенсійного страхування.

Ціль роботи. Наша наукова розвідка має за мету розглянути особливості контролю за сплатою пенсійного збору платниками в ПФ України, проаналізувавши основні проблеми в діяльності фонду, які потребують вирішення.

Основний матеріал дослідження. Контроль за нарахуванням, своєчасним і повним перерахуванням та надходженням збору, інших платежів здійснюється органами ПФ відповідно до Законів України «Про збір на обов'язкове державне пенсійне страхування» від 26.06.97 р. № 400/97-ВР (із змінами і доповненнями), «Про здійснення контролю за сплатою збору на обов'язкове державне пенсійне страхування та збору на обов'язкове соціальне страхування».

Контроль – це важлива складова частина прийняття управлінських рішень і процесу управління, яка здійснює вагомий вплив на якість та оперативність управління. При цьому процес прийняття рішення складається з: одержання інформації; її переробки; аналізу, підготовки і прийняття рішення.

В науковій літературі виділяють декілька видів контролю (фінансовий, господарський, економічний, фінансово-господарський та інші). Основою для даного поділу слугує наявність різних форм суб'єктів господарювання, які відрізняються один від одного за певним рядом ознак. Відповідно глибина сутності контролю може бути ґрунтовно розкрита лише при дослідженні специфіки економічної діяльності господарюючого суб'єкта та тих управлінських функцій, які він обслуговує.

Фінансовий контроль в системі органів ПФУ – це контроль за законністю і економічною доцільністю дій, пов'язаних з утворенням, розподілом і використанням коштів ПФУ в цілях їх ефективного використання і підвищення добробуту пенсіонерів. Фінансовий контроль здійснюється на всіх етапах руху грошових коштів пенсійного страхування, а саме при: нарахуванні збору на обов'язкове державне пенсійне забезпечення; сплаті збору через установи банку; розпорядженні коштами органами ПФУ; призначенні пенсій; виплаті пенсій.

Зовнішній фінансовий контроль за діяльністю органів ПФ та ефективним використанням ними бюджетних коштів проводиться на макрорівні державними органами відповідно до норм статті 103 Закону № 1058, зокрема: Міністерством праці та соціальної політики, його територіальними органами перевіряється законність призначення та виплати пенсій; Міністерством фінансів та його територіальними органами, Головним контрольно-ревізійним управлінням та Рахунковою палатою контролюється цільове використання коштів ПФУ, прокуратурою, СБУ.

Таблиця 1

Напрямки зовнішнього контролю державними органами за діяльністю органів ПФ

Орган державного контролю	Періодичність перевірок	Напрямки та завдання контролю	Суб'єкт перевірки
Рахункова палата	Один раз на три роки	Організація і здійснення контролю за витратами коштів ПФ за обсягами, структурою та їх цільовим призначенням, контроль за законністю та своєчасністю руху коштів ПФ в установах НБУ та уповноважених банках.	Тематичні перевірки центрального апарату ПФ та за вибором, окремих обласних управлінь
Контрольно-ревізійне управління	Один раз на два роки	Підготовка пропозицій щодо формування державної політики у сфері державного фінансового контролю, забезпечення в установленому порядку реалізації державної політики у сфері державного фінансового контролю за використанням відповідно до законодавства ПФУ коштів і матеріальних цінностей, їх збереженням, веденням і достовірністю бухгалтерського та фінансової звітності; розроблення пропозицій щодо усунення виявлених недоліків і порушень та попередження їх у подальшому.	Комплексна ревізія фінансової діяльності головних управлінь ПФУ
Місцеві органи праці та соціального захисту населення	Один раз на три роки	Перевірки правильності та своєчасності призначення пенсій, перевірки правильності та своєчасності нарахування, виплати та припинення виплати пенсій, перевірки дотримання законодавства при виплаті допомоги на поховання.	Контроль за додержанням вимог законодавства під час призначення і виплати пенсій органами ПФ
Прокуратура	За зверненням громадян	Перевірки застосування адміністративних санкцій працівниками ПФУ до платників, які порушили фінансову дисципліну, розглядає окремі питання за зверненням громадян	
СБУ	За зверненням громадян	Перевіряє дотримання виконання працівниками ПФ ЗУ «Про державну службу» та «Про боротьбу з корупцією»	

Контроль за дотриманням платіжної дисципліни на мікрорівні або внутрішній (відомчий) контроль проводиться:

Таврійський державний агротехнологічний університет

- контрольно-ревізійним управлінням ПФ перевіряється законність здійснення фінансово-господарської діяльності регіональними, районними та міськими управліннями;
- структурними підрозділами управлінь ПФ в АР Крим, областях, містах Києві та Севастополі щодо правильності нарахування та сплати пенсійних зборів.

В таблиці 1 наведемо основні напрямки зовнішнього контролю державними органами за діяльністю органів ПФ.

Отже, слід відмітити, що незважаючи на рівень проведення контролю, головним його завданням залишається перевірка ефективного та цільового використання бюджетних коштів ПФ. Як зазначено у п.1.3 Інструкції № 8-3 ефективному і цільовому використанню коштів, зміцненню державної фінансової дисципліни, покращенню надходжень відрахувань до органів ПФ має сприяти комплексна ревізія.

Контроль за ефективним використанням та збереженням фінансових ресурсів, а також за повнотою і своєчасністю нарахування й сплати обов'язкових пенсійних зборів, сприяє наповненню дохідної частини бюджету ПФУ за рахунок власних надходжень та відповідно зменшується потреба у фінансуванні з державного бюджету. При цьому, важливим результатом проведеного контролю є своєчасне вживання заходів по усуненню виявлених порушень та їх запобіганню у майбутньому з метою попередження фінансових порушень.

Зміни що відбуваються у системі пенсійного страхування потребують також радикальних змін і в питаннях організації та методології контролю, його спрямованості. Перш за все це пов'язано з процесом реформування пенсійної системи, що реалізовується через поступовий перехід від існуючої державної форми забезпечення і страхування на недержавну. Відповідно з'являється зацікавленість страховальників у діяльності ПФ, що в свою чергу призводить до появи нових форм контролю із новими завданнями у системі пенсійного страхування.

Слід відмітити, що доцільність та необхідність проведення зовнішнього чи внутрішнього контролю для органів ПФ визначається колом осіб які потребують відповідну інформацію та її якість. Якщо ж порівнювати контроль з іншими елементами управління, такими наприклад як аналіз, планування чи організація, то безпосередньо саме за його допомогою ми зможемо отримати підтвердження щодо наявності або відсутності необхідних даних про нараховані та сплачені суми страхових зборів та інших платежів. До того ж зовнішній контроль забезпечує перевірку достовірності поданої узагальненої інформації в цілому про об'єкт, а проведення поглибленого внутрішнього – сприяє посиленню управлінських функцій обліку.

Забезпечення відповідної організації контрольного процесу неможливе без наявності чітко визначеної методики його проведення. Якщо теоретично є визначено ряд методик, то на практиці, з урахуванням специфіки діяльності суб'єкта господарювання, вони недостатньо висвітлені. Це в свою чергу призводить до недотримання правильної послідовності виконання окремих

контрольних процедур, результатом чого стає порушення законодавчих актів. Безумовно все це відбивається на зниженні якості та результативності контролю як функції управління. Усвідомлення важливості контролю, як функції управлінського процесу, ґрунтується на забезпеченні своєчасного отримання достовірних даних з метою підтримання належної роботи господарюючого суб'єкта в цілому.

Найважливішими суб'єктами пенсійної системи ПФУ є страховальники та одержувачі пенсійних виплат, оскільки між ними функціонує прямий взаємозв'язок, сутність якого полягає в тому, що від правильності та своєчасності нарахування й сплати страхових внесків залежить забезпечення належного рівня виплати пенсій. А враховуючи те, що пенсійна система України знаходиться на етапі реформування та розвитку, то організація ефективного контролю за всіма елементами системи пенсійного страхування є одним із заходів щодо зміцнення фінансової дисципліни в органах ПФ.

Контроль за надходженням власних коштів (коштів страховальників та застрахованих осіб) проводять структурні підрозділи надходження доходів органів ПФУ. Організують роботу з обліку платників зборів та проводять контроль за нарахуванням коштів до бюджету ПФ платниками відповідних територіальних одиниць створені у всіх 27 регіональних управліннях ПФ де функціонують відповідні управління та відділи надходження доходів.

На рис. 1. представлено основні суб'єкти зовнішнього контролю управління ПФУ в районах, містах і районах у містах. Вони, так би мовити, представляють собою дві складові бюджету ПФ: одна з яких забезпечує надходження коштів (страховальники), а інша – виплату коштів.

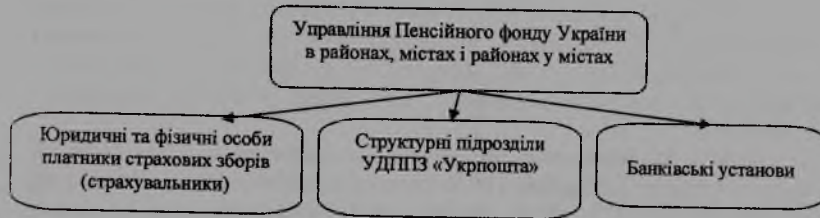

Рис. 1. Суб'єкти зовнішнього контролю управління ПФУ

Наповнення бюджету ПФ можливе при своєчасному та повному надходженні коштів, яке забезпечується страховальниками. Статтею 1 Закону № 1058 визначено, що страховальниками є роботодавці та інші особи, які згідно законодавства сплачують страхові збори на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування. Саме тому при проведенні їхнього контролю перевіряється: правильність та своєчасність нарахування й сплати ними страхових зборів й інших платежів; достовірність даних про заробітну плату, що наводяться у довідках для призначення пенсійних виплат.

Не менш важливим є контроль за виплатою пенсійних коштів згідно їх призначення. Відповідно до частини 1 статті 3 ЗУ «Про загальнообов'язкове

державне пенсійне страхування» виплата і доставка пенсій проводиться суб'єктами солідарної системи, а саме підприємствами (установами, організаціями). Підприємства поштового зв'язку та банківські установи відносяться до числа організацій, які проводять виплату пенсій (на вибір самих утримувачів). Здійснюючи перевірку структурних підрозділів УДППЗ «Укрпошта» та банківських установ контролюється своєчасність та повнота відповідно виплати та надходження на поточні рахунки пенсійних виплат, а також цільове використання перерахованих до даних установ пенсійних коштів.

Перевірка порядку використання коштів структурними підрозділами УДППЗ «Укрпошта» базується на контролі за дотриманням ними Інструкції про порядок організації оформлення, фінансування та виплати пенсій, грошової допомоги підприємствами поштового зв'язку України, затвердженої наказом Держкомзв'язку України, Міністерства праці і соціальної політики України та ПФУ від 02.07.1998 р. № 101/123/67 й регламентується Порядком проведення перевірок, затвердженим спільним наказом ПФ і Держкомзв'язку від 17.02.1998 р. № 13/35.

В процесі перевірки структурних підрозділів УДППЗ «Укрпошта» значна увага приділяється питанням розрахунків по використанню коштів, що були надані ПФ для виплати пенсій; чи на законних підставах та у повній мірі здійснюється виплата пенсій; чи дотримується визначений графік виплати. Метою контролю також є визначення достовірності та обґрунтованості потреби на необхідну суму коштів для виплати пенсій та допомоги, що зазначається в заяві підприємств поштового зв'язку щомісячно. При цьому, як зазначають фахівці ПФ, зазначена у заяві сума коштів повинна відповідати потребі в коштах на місяць, що визначається на підставі середньомісячної суми виплат допомоги на поховання за останні три місяці, списків поштових переказів, описів виплатних відомостей, з урахуванням залишку на кінець попереднього місяця коштів на рахунку Фонду та несплачених сум пенсій і допомоги за минулий місяць.

Основою для попередження фінансових порушень щодо використання відділеннями зв'язку коштів ПФ є перевірка законності банківських операцій по своєчасності та повноті зарахування пенсійних виплат на банківські рахунки підрозділів УДППЗ «Укрпошта», а у випадках невиплати пенсії – своєчасності повернення невиплачених сум.

На сьогоднішній день досить поширеним є отримання пенсійних виплат через установи банків, які обираються одержувачами пенсій самостійно відповідно до Порядку виплати пенсій та грошової допомоги за згодою пенсіонерів та одержувачів допомоги через їх поточні рахунки у банках, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30.08.1999 р. №596.

При цьому операції з відкриття поточних пенсійних рахунків, зарахування і виплати пенсій здійснюються банками безоплатно, що дозволяє значно зекономити бюджетні кошти. Для отримання пенсійних виплат через банк необхідним є подання до органів ПФ за місцем проживання одержувачів пенсій Заяви про виплату пенсій та грошової допомоги через установи уповноважених банків.

Відповідно контролю зі сторони органів ПФУ підлягають також і банківські установи які здійснюють виплату пенсій. Згідно законодавства даний вид перевірки повинен здійснюватися не менше одного разу на рік.

На даний момент в кінці звітного року між підприємствами та управліннями ПФ проводиться звірка, щодо сум нарахованих та сплачених страхових зборів. При цьому документально це не відображається. Іноді виникають ситуації, коли при перевірці даних звітного року знаходиться помилка, якої не було виявлено при перевірці у минулому періоді. З метою уникнення таких ситуацій та наявності документального підтвердження пройденого попереднього контролю пропонується на основі проведеної річної звірки даних формувати Відомість звірки нарахування та сплати збору з обов'язкового державного пенсійного страхування за відповідний рік.

Головним завданням ПФУ на майбутнє такі: забезпечувати повне і своєчасне надходження коштів до бюджету ПФ; здійснювати чіткий контроль за сплатою збору на обов'язкове державне пенсійне страхування; досягти істотного скорочення боргу за рахунок підвищення платіжної дисципліни платників і відповідальності їх керівників.

Висновки. Важливим питанням, що стосується контрольного процесу в органах ПФ є побудова ефективного та раціонального зовнішнього та внутрішньогосподарського контролю. Основними об'єктами зовнішнього контролю управлінь ПФУ є страховальники, структурні підрозділи УДППЗ «Укрпошта» та банківські установи. Серед даних об'єктів контролю найбільша увага приділяється страховальникам, оскільки від правильності нарахування та своєчасності сплати ними внесків залежить виконання бюджету ПФ та своєчасна виплата пенсій. До того ж, заборгованість за внесками впливає на зарахування до страхового стажу застрахованим особам періодів роботи, за які не сплачені внески.

Анотація. В статті досліджуються основні напрями та проблеми внутрішнього і зовнішнього контролю оплати пенсійного збору плательщиками в Пенсійних фондах, які впливають на рівень пенсійного забезпечення і вимагають рішення.

Summary In article the basic directions and problems of the internal and external control of payment of pension gathering by payers in Pension funds which influence level of a provision of pensions are investigated and require the decision.

Література

1. Гнибиденко І. Пенсійна реформа в Україні: стан, проблеми, перспективи // Економіка України. - 2007. - № 4. - с. 4-11.
2. Сайт Міжнародної Асоціації пенсійних та соціальних фондів [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://apsf.ru/Info.shtml/>
3. Пенсійна реформа [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.pension.kiev.ua/
4. Пенсійний фонд України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.pfu.gov.ua/>

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВ АПК

Анотація. Висвітлено роль оцінки структури капіталу та ефективності його використання у системі управління капіталом підприємства. Проведена оцінка ефективності використання капіталу підприємств АПК. Охарактеризовано сукупність факторів, що впливають на зміну оборотності сукупного капіталу. На основі проведеного аналізу виокремлено найістотніші засади управління капіталом, зокрема оптимізація його структури.

Ключові слова: структура капіталу, оцінка капіталу, оборотність капіталу, рентабельність капіталу, фінансовий ризик.

Постановка проблеми. В умовах глобалізації світової економіки, розширення мережі СОТ і стрімкого зростання конкуренції між товаровиробниками на перший план висувається проблема підвищення ефективності діяльності підприємств АПК, особливо сільськогосподарського спрямування. В свою чергу ефективність функціонування будь-якого підприємства залежить від правильної стратегії управління його капіталом. Одним з основних етапів реалізації останньої є оптимізація структури капіталу, що забезпечує таке співвідношення внутрішніх та зовнішніх джерел фінансового капіталу підприємства, яке дозволяє досягти найвищих показників господарювання. Важливою складовою частиною механізму ефективного управління капіталом підприємства є система його аналізу, результати якого впливатимуть як на розробку й реалізацію управлінських рішень, пов'язаних з оптимальним формуванням капіталу з різних джерел, так і на забезпечення ефективного його використання у різних видах господарської діяльності підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми управління капіталом давно висвітлювалися у працях таких видатних учених як Ф. Кене, А. Сміт, Д. Рікардо, Дж. Б. Кларк, М. Міллер, Ф. Модільяні. Окремі питання ефективності управління капіталом, зокрема формування оптимальної його структури, досліджували І. А. Бланк, Ю.М. Воробйов, В.В. Ковальов, Г.О. Крамаренко, А.М. Поддєрьогін, В.П. Савчук, Ситник Г.В., Є.С. Стоянова та ін.

Формулювання цілей статті. Метою статті є оцінка ефективності використання та формування структури капіталу на підприємствах АПК різних організаційно-правових форм господарювання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз управління капіталом підприємства являє собою процес дослідження основних результативних показників ефективності його функціонування на підприємстві з метою виявлення резервів подальшого підвищення цієї ефективності. Для цього проводиться оцінка фінансових коефіцієнтів, яка базується на розрахунку